

YAŞLI DOSTU KENTLER VE REKREASYON İŞBİRLİĞİ: İRLANDA, LONGFORD ÖRNEĞİ

Collaborate With Age Friendly Cities And Recreation: A Case Study Of Longford, Ireland

Neliz ÇETİNER

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, Ankara/Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4440-239X>

Prof. Dr. Akyay UYGUR

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, Ankara/Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8006-7867>

ÖZET

Kentleşme, bilimsel ve teknolojik gelişmeler 21. yüzyıla şekil veren temel aktörlerin başında gelmektedir. Beraberinde şehirler büyümekte ve 60 yaş üzeri bireyler hem sayıca hem de oransal olarak artış göstermektedir. Nüfusun yaşlanması, kentlerin nasıl daha erişilebilir ve yaşanabilir hale getirilebileceğini düşünmeye itmektedir. Rekreatif aktiviteler ise, yaşlı bireyin topluma dâhil olarak aktif ve keyifli zaman geçirmelerine destek uygulamalar arasında yer almaktadır. Bu aktiviteler yaşlı bireylerin değişen kent kimliğine uyum sağlamasında ve kaliteli zaman geçirmesinde önem taşımaktadır. Bu amaçla, dünyanın çeşitli kentlerinde yaşlı bireylerin kendilerini mutlu ve güvende hissedeceği, yaşam kalitesini arttıracak çok sayıda proje hayata geçirilmektedir. Bu kapsamda çalışmada, "Yaşlı Dostu Kent" kavramına değinilmekte; yaşlı dostu kentlerin rekreasyonel katkısı çevresel, sosyal, ekonomik ve eğitsel boyutlarıyla incelenmektedir. Son bölümde ise İrlanda örneği üzerinden yaşlı dostu kent uygulamalarına yer verilmektedir. Çalışma, bütüncül boyutlarıyla yaşlı dostu politikalara yönelik önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yaşlı Dostu Kent, Rekreasyon

ABSTRACT

Urbanization, scientific and technological developments are among the main actors that shaped the 21st century. Besides, cities are growing and people aged 60 or over are growing for both numbers and proportionally. The aging of the population has caused to ruminant over how cities can be more accessible and can be livable. As for recreative activities, these are among of supporting practices in the integration of the elderly individual with society. These activities are important for elder individuals to adapt to changing urban identity. For that purpose, many projects have been implemented in various cities of the world that will make elderly people feel happy and safe and increase their lifestyle. Within the study "Age Friendly City" concept is mentioned principally; recreational contribution of these cities is examined with their environmental, social, economic and educational dimensions. In the last part of study, the age friendly city practices in Ireland are implemented. The study makes recommendations for age-friendly policies with holistic dimensions.

Key Words: Old Age, Age-Friendly Cities, Recreation

1. GİRİŞ

Sağlık hizmetlerindeki iyileşme ve ortalama ömrün uzaması ile beraber yaşlı nüfus sayısının artmaya başladığı görülmektedir. Bu durum, kaçınılmaz bir süreç olan yaşlılığın ülkelerin politika ve modellerinde önem kazanan bir olgu olarak öne çıkmasına yol açmaktadır. Toplum içerisindeki payı giderek artan yaşlı nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak, refah ve mutluluğunu gözetmek planlanması gereken bir sorun haline almaktadır.

Gelecekte tüm ülke ve şehirlerin yaşlılık sorunsalına ilişkin tedbir alması zorunluluk haline dönüşecektir. Bu gerçekten hareketle fiziksel, sosyal ve bilişsel olarak kayıplar yaşanan yaşlılık süreci için kentlerin, yaşanan nüfusun yaşam kalitesini sürdürebilmek amacıyla konforlu, rahat ve güvenilir şekilde tasarlanması gerekmektedir (Güngör, 2019: 59). Bunun bir sonucu olarak yaşlılara yönelik politikaların hızlı ve etkin bir biçimde üretilmesi ve hayata geçirilmesinde yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir (İçli, 2017: 68). Dünya nüfusunun üçte ikisinin kentsel alanlarda yaşadığı düşünüldüğünde, kentlerde yaşayan yaşlı bireylere boş zamanını etkin ve işlevsel değerlendirme fırsatları sağlayacak plan ve programlar daha da önem kazanmaktadır (Droege, 2012: 230).

Yaşlı bireylerin aktif ve sağlıklı yaşlanması, kent içerisinde katılımcı olarak rol alması ve güvenlik hizmetlerinin desteklenmesi ihtiyacı sonucu, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarını optimize ederek yaşam kalitesini artırma ve aktif yaşlanmaya teşvik eden "Yaşlı Dostu Kentler" projesini öne sürmüştür (Plouffe ve Kalache, 2010: 735). Kentin yapı ve hizmetlerini yaşlı bireylerin değişen ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürebilen, kapsayıcı "Yaşlı dostu kent" uygulaması başlatılmıştır. Bu kapsamda çalışma, "Yaşlı Dostu Kent" uygulamalarındaki kriterlere dikkat çekerek kentsel tasarımın rekreasyon ve yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini değerlendirmektedir. "Yaşlı Dostu Kent" tasarımlarında rekreasyon alanlarının önemi vurgulanarak dezavantajlı gruplardan biri olan yaşlıların topluma entegre edilmelerinde rekreasyon aktivitelerinin önemini vurgulamaktadır.

2. YAŞLILIK, REKREASYON ve KENTLEŞME

Yaşlılığa ilişkin yaygın olarak kullanılan tanımlar olmasına karşın yaşlı kabul edilen kronolojik yaş ile ilgili genel bir anlaşma bulunmamaktadır. DSÖ, 65 yaş ve üzeri yaşlı olarak nitelendirirken; Birleşmiş Milletler 60 yaş ve üzerini yaşlı olarak kabul etmektedir (WHO, Healty Information).

Yaşlılık, fizyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan bireyin değişime uğradığı doğal ve kaçınılmaz bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Yerli, 2017: 1278). Yaşlılıkla birlikte fiziksel ve bilişsel işlevlerin azalması, aktif iş yaşamının sonu ermesi sonucu maddi kazanç, saygınlık ve sosyal rol kayıpları gibi bir takım sorunlar ile karşılaşmaktadır (Ak, 2016: 1021). Bu dönemin sağlıklı ve mutlu geçirilebilmesi için yaşanılan iç ve dış çevrenin düzenlenmesi gerekmektedir.

Rekreasyon, bireyin zorunlu eylemlerini yerine getirdikten sonra boş zamanları içerisinde istek ve arzularına göre katıldığı tüm aktiviteler olarak tanımlanmaktadır (Arslan ve Dinçer, 2019: 23). Rekreasyon, fiziksel olarak sağlığı koruma, mental gelişim, sosyalleşme, toplum içerisinde bireylerin sağlıklı iletişim kurabilmesi, toplumsal bütünleşme, dayanışma, suçtan uzaklaşma, yaratıcılık, mutluluk, kişisel beceri gelişimi, entelektüel ve demokratik toplum oluşturma, yardımlaşma, ekonomik hareketlilik gibi hem bireysel hem de toplumun tamamına yönelik birçok açıdan yarar sağlamaktadır (Karaküçük, 214: 80).

Rekreasyon aktiviteleri, her yaş ve beceri düzeyinde birey için uygun alternatif sunmaktadır. Rekreatif aktiviteler aracılığıyla oldukça fazla boş zamanı olan yaşlı bireylerin toplumsal hayata katılımı kolaylaşmakta; aktif bir yaşlılık dönemi geçirerek sosyal, bedensel, kültürel ve eğitim yönünden daha memnun edici yaşam şartlarına sahip olması sağlanmaktadır.

Kentleşme olgusu, yaşlı bireye toplumsal bakışı değiştiren kritik bir süreç olarak ifade edilebilir. Çünkü yaşlı bireyler, tarım toplumunda sahip olduğu bilgi ve deneyim birikimi sebebiyle toplum içerisinde saygın bir yer edinmektedir (Kalaycı ve Özkul, 2017: 92). Sanayi Devrimi sonrası ise kentleşme, göç, bireyselleşme, ekonomik yapı, toplumsal değer ve aile yapısında değişimler gibi birçok etmen yaşlıların aile içerisindeki rol ve statülerinin değişmesini ve saygınlığın yitirilmesini beraberinde getirmiştir (Ünal, 2019: 279).

Modern dönemde yaşlılar, ekonomik yetersizlik, yalnızlık, fiziksel işlev kaybı, özgüvensizlik, kaygı, başkalarına bağımlılık, eş, aile ya da arkadaş kaybı, sosyal izolasyon ve dışlanma gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Sapancalı, 2018: 2). Bu durum, yaşlılık olgusunun sorun olarak algılanmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan kentleşme, yaşanan nüfusun ihtiyaç ve beklentilerine ayak uyduramamaktadır. Mahalle kimliğinin ve komşuluk ilişkilerinin bozulması, yardımlaşma ve paylaşma geleneğinin yozlaşması sonucunda yaşlılar toplum içerisinde yalnızlaşmaktadır. Yaşlı bireylerin kentsel deneyimlerinin sosyoekonomik ve mekânsal açıdan eşitsizlikler getirmesi, yaşadıkları konut ve çevreden tatminsizlikleri refah ve mutluluklarını etkilemektedir (Koroğlu ve Koroğlu, 2015: 819).

Yaşlıların yaşam biçimlerinin değişmesinin beraberinde fiziksel ve sosyal ihtiyaçları da değişim göstermekte; kentlerin değişen yeni ihtiyaçlar yönünde tasarlanması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Köse ve Erkan, 2014: 61). Kent yaşamında dezavantajlı olan yaşlıların kent sakini olarak ihtiyaçlarına cevap veren, çıkarlarının korunduğu ve karar alma sürecine katılımının güçlendirildiği hizmet ve politikaların geliştirilmesi ihtiyacı ile karşılaşmaktadır. Bu açıdan rekreasyon alan ve aktiviteleri "Yaşlı Dostu Kent" uygulamalarının önemli bir ayağını oluşturmaktadır.

3. YAŞLI DOSTU KENT KAVRAMI ve GELİŞİMİ

Demografik yapının değişime uğraması ve kentleşme beraberinde yaşlı bireylere toplum içerisinde daha sınırlı sosyal roller yüklenmesine yol açmakta; yaşlı bireylerin “bir başına” ve “farklı” hissederek toplumsal hayattan izole olmalarına ve geri çekilmelerine neden olmaktadır (Akyıldız, 2016: 2). Diğer bireyler gibi ileri yaş kesiminde temel hakları olarak toplumsal hayatta varlık gösterebilmesi için kent planları ve mekân tasarımlarının yenilenmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Lefevbre (1991: 292), hâkim ekonomik sistem olan neo-liberal kent politikaları sonucu şehirlerin metalaşarak yaşanabilir olmaktan çıktığı görüşünü ileri sürmektedir. Bu durum, kent içerisindeki dezavantajlı gruplar için bir takım sorunlar ve tartışmalar doğurmaktadır (Geniş ve Akkırman, 2020: 10).

Yaşlı bireylerin, topluma entegre bir hayat sürebilmesi, günlük işlerini birine bağlı olmaksızın gerçekleştirebilmesi için rahat, güvenli, temiz ve yaşanabilir bir kent ortamına ihtiyaç duyulmaktadır (Dawal, vd., 2015: 206). Güvenli mahalleler oluşturularak dış çevrenin toplumun bütününe kapsayacak şekilde, herkes için erişilebilir tasarlanması beklenmektedir (Uslu ve Güneş, 2017: 31). Çünkü fiziksel alan tasarımları ile yaşlı bireylerin hareketliliğini kolaylaştırmak ve harekete teşvik etmek mümkün olmaktadır (Köse ve Erkan, 2014: 39). Böylece, kent çevresinin “Aktif” ve “Yerinde yaşlanmayı” desteklemesi sağlanabilmektedir.

Tablo 1. Dünya’da Yaşlılık Oranı (%)

Yaş	1950	2019	2030	2050
60+	8,0	13,2	16,5	21,4
65+	5,1	9,1	11,7	15,9
80+	0,6	1,9	2,4	4,4

Kaynak: United Nations (2019). “Profiles of Ageing 2019”, <https://population.un.org/ProfilesOfAgeing2019/index.html>

Oransal olarak 2019 yılında dünya nüfusunun yalnızca yüzde 9’unu oluşturan 65 yaş üzerinin 2030’da yaklaşık yüzde 12’ye yaklaşacağı; 2050’de yüzde 16’ya ulaşacağı ve 2100’de neredeyse yaklaşık yüzde 22 olacağı tahmin edilmektedir.

Nüfus Beklenti Raporu incelendiğinde dünya genelinde 2017 yılı sonunda 962 milyon olan yaşlı nüfusunun 2050’de ikiye katlanıp 2.1 milyara; 2100’de ise 3.1 milyara yükselmesi beklenmektedir (UN World Population Prospects, 2017). Türkiye’de ise 2018’de nüfusun yüzde 8,7 ‘sini oluşturan 6 milyon 200 bin civarında olan 65 yaş üstü nüfusun 2050 yılına geldiğimizde oran olarak yüzde 20'lere gelmesi beklenmektedir (TÜİK Nüfus Projeksiyonları, 2018).

Küresel olarak yaşlanan dünya nüfusunun gereksinimlerine dikkat çekmek amacıyla 1982 yılında ilk “Birleşmiş Milletler Dünya Yaşlanma Kongresi” Viyana’da, ikincisi ise 2002 yılında Madrid’de düzenlenmiştir (Baran, 2019: 25). 2012 yılı Avrupa’da “Aktif Yaşlanma ve Nesiller Arası Dayanışma Yılı” olarak belirlenmiştir (Michel ve Walston, 2018: 99). Türkiye’de ise 2019 “Yaşlılar Yılı” ilan edilmiş ve aktif yaşlanma dünya gündeminde önemli bir başlık olarak yer almaya başlamıştır (Yaşlılık Şurası, 2019).

Yaşlıların aktif ve sağlıklı şekilde yaşamasını desteklemek amacıyla yaşlı dostu kent gibi sürdürülebilir kent projeleri ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Kalache, 2016: 65). Kentlerin daha erişilebilir ve yaşanabilir olmasını hedefleyen küresel “Yaşlı Dostu Kent” uygulamaları 2005 yılında Rio de Janeiro’da gerçekleştirilen 18. Uluslararası Gerontoloji ve Geriatri Derneği Kongresinde (IAGG) Dünya Sağlık Örgütü tarafından gündeme taşınmış olup kısa zamanda büyük ilgi gören bir proje olmuştur (Zur ve Rudman, 2013: 372). Hükümetlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve akademik grupların çabaları sayesinde toplam 22 ülke ve 33 şehirde, kentlerin ve toplulukların sağlıklı ve aktif yaşlanmayı teşvik etmek için neler yapabileceğini dolayısıyla “Yaşlı Dostu Kent Rehberi” olma kriterleri belirlenmeye başlanmıştır (WHO Global Network, 2018: 2).

Proje temel olarak yaşlı nüfusun aktif yaşlanma ve toplumsal hayata katılımını destekleyecek kapsamlı ve erişilebilir kent projelerine yardımcı olmaktadır (Jackisch, vd., 2015: 112). Bu tanımda kullanılan “Aktif” sözcüğü fiziksel olduğu kadar sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik ve bilişsel açıdan da aktif olmak anlamını taşımaktadır (Çifçili, 2012: 8). “Yaşlı Dostu Kent” unvanı, yaşlı bireylerin kentsel alanda daha fazla görünür kılınması, eşitlik ilkesi gereği dış mekânların yeniden herkesi kapsayacak şekilde tasarlanması ve ulaşımın iyileştirilmesi, ulusal, yerel ve bölgesel düzeyde yaşlı bireylere yönelik yaşam koşullarının iyileştirilmesi, düşük gelirli bireylerin desteklenmesi ve sosyal izolasyonun önlenmesi gibi faydalar

sağlamaktadır (Buffel ve Phillipson, 2018: 7). Böylece, toplumsal kararlara aktif katılım gösterebilen, daha yaşanabilir kentler ve ortamlar oluşturulmaya çabalanmaktadır.

2019 yılı itibariyle Türkiye’de ‘Yaşlı Dostu Kent’ ağına kabul edilen dört belediye bulunmaktadır (Age Friendly Practice). Bunlar; Kadıköy (İstanbul), Beşiktaş (İstanbul), Muratpaşa (Antalya) ve Mersin belediyeleridir (WHO_Turkey).

Bir başkasına bağlı olmaksızın hareket edebilme konusunda kısıtları bulunan bireyler ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yönden toplumsal hayata tam katılım gösterememektedir (Engelliler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği). Bu kapsamda yaşlı dostu kent yaratma olgusu, yaşlıların kent içinde herkes gibi, topluma entegre bir şekilde, yaşamlarını aktif devam ettirebilecekleri, yaşanılabilir ve erişilebilir bir ortam sağlamak ve yaşam kalitelerini artırmak amacıyla planlanan bir çalışmadır (Jelokhani-Niaraki, 2019: 1).

DSÖ’ nün amacı, yalnızca yaşlılar değil, kadın, çocuk, engelli gibi toplum içerisinde dezavantajlı kabul edilen herkes için yaşanabilir kentler inşa edebilmektir (Caner, vd., 2013: 9). Dolayısıyla ‘Yaşlı dostu kentler’, yaşlıların da kentin diğer sakinleri gibi hizmetlerden faydalanabilmesinde geniş fırsatlar sunarak gündelik hayata dâhil ve aktif olabilmesini sağlayarak yaşam kalitesini artırma üzerine temellenmektedir (Fitzgerald ve Caro, 2014: 2).

Yaşlı Dostu Kent olabilmek için sekiz ölçüt bulunmakta ve her kent kendini değerlendirerek yapmayı taahhüt ettiği düzenlemeler ile DSÖ’ e başvuruda bulunmaktadır (Ersoy, vd., 2011: 16). Taahhüt ettiği düzenlemeleri yerine getirmesi halinde her kent ‘Yaşlı Dostu Kentler’ küresel ağına katılabilmektedir. DSÖ, kentlere ilişkin standart geliştirmemiş olup belirlenen boyutları tavsiye niteliğinde tanımlamıştır (Plouffe, vd., 2016: 24). Bunlar; ‘dış mekânlar ve binalar, ulaşım, konut, sosyal katılım, toplumsal yaşama dâhil olma ve toplumun yaşlıya saygısı, bilgi edinme ve iletişim, vatandaşlık görevini yerine getirme ve işgücüne katılım, toplum desteği ve sağlık hizmetleri’ olarak sıralanmaktadır (Plouffe ve Kalache, 2010: 735);

3.1. Dış Mekânlar ve Binalar

Yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan değişimler konut, mahalle ve kent gibi fiziki çevre koşulları içerisinde bir takım zorluklara yol açmaktadır. Yaşanılan çevrenin düzenlenmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Yaşlılık döneminde ekonomik ve sosyal kaynakları azalan, yakınlarını kaybetmeleri sonucu psikolojik uyum zorluğu yaşayan ve fiziksel yeti kayıpları içerisinde olan yaşlı bireylerin sosyal hayata katılması için iyi düzenlenmiş kent alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Öztürk ve Kızıldoğan, 2017: 11).

Yaşlı bireylere fiziki, mental ve sosyal açıdan çok yönlü katkı sağlayacak rekreatif etkinliklere katılmasına imkân tanıyacak, kent yaşamı içerisinde aktif olarak rol alabilecekleri kent koşulları oluşturulması gerekmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 6). Yaşlı bireylerin açık alan rekreatif etkinliklere katılımını teşvik etmek amacıyla onların kullanımına uygun asansör, çok dik ve yüksek olmayan merdiven ya da rampa, merdiven korkuluğu, yeterli sayıda yönlendirici tabela, yeterli sayıda temiz ve bakımlı umumi tuvalet gibi düzenlemeler sağlanmalıdır (WHO Age Friendly Cities, 2007: 19).

Konut çevresindeki kolay ulaşılabilir rekreasyon alanları, yeşil alan ve parklar, fiziksel ve mental açıdan iyileştirmekle birlikte yaşam doyumu sağlamak ve dayanıklılıklarını artırmaktadır (Kalınkara, 2017: 234). Mitchell ve Burton (2006: 29) çalışmasında, ileri yaşta sıklıkla karşılaşılan demans ile dış çevre etkileşimin doğrudan ilişkisi olduğunu; yaşlılara uygun ve erişilebilir ortamlar sağlanması halinde hastalık riskinin azalacağı görüşünü öne sürmektedir.

Açık alanlarda ise, aşırı kalabalık sonucu yaşlıların dışarıda dolaşmakta zorlanması, yüksek ses ve gürültü, kötü koku ve duman, kirlilik, yeşil alanların bakımsızlığı, güvenli bulunmayan parklar, yetersiz kaldırım, yaya geçiti ve aydınlatma, dik merdiven, kısıtlı ya da kullanışsız tuvalet imkânı, yetersiz oturma alanları ve saldırgan sokak hayvanları gibi yaşlıların yaşam kalitesini olumsuz etkileyen sorunlarla karşılaşabilmektedir (Menec, vd., 2011: 481). Fiziki çevre koşullarının yaşlılar için elverişli olmaması ise hareket özgürlüklerini ve sosyal hayata katılmalarını kısıtlamaktadır.

Dahası, yaşlı bireylerin boş zamanlarını değerlendirdikleri rekreasyon alanlarının hava koşullarına karşı da korunaklı hale getirilerek yaşlı kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilmesi sağlanmalıdır (Aksürmeli, 2017: 710). Yaşlıların bağımsız, sağlıklı ve aktif olarak ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için fiziki çevrenin kendilerini rahat ve güvende hissedebilecekleri şekilde tasarlanması gerekmektedir (Srichuae, 2016: 34). Böylece, fiziksel açıdan kaybı olmadığını düşünen bireyler sosyal hayattan kendini soyutlamayacak, daha

mutlu bir yaşlılık evresi geçirecektir. Güvenilir ve erişilebilir dış alanlarda aktif olarak yaşlılık geçiren bireylerin yaşam doyumu da yüksek olacaktır.

3.2. Ulaşım

“Yaşlı Dostu Kent” projelerinde ulaşımın, yaşlı bireylerin birine bağlı olmaksızın hareketliliğini sağlamayı amaçlaması beklenmektedir. Bu durum, toplu taşıma hizmetlerinin sık ve güvenilir olması, düşük maliyetli ya da mümkünse ücretsiz sunulması ve yaygın bir ağa sahip olması olarak ifade edilmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 20). Yaşlı bireylere özel tasarlanmış koltuklar ve öncelikli oturma fırsatı, tekerlekli sandalye girişi, yüksek olmayan platformlar gibi yaşlıların kullanmakta güçlük çekmeyeceği uygulamalara yer verilmesi gerekmektedir (Alidoust ve Bosman, 2016: 109).

Bu projelerde yaşlı bireylerin yaşamını iyileştirecek ve kolaylaştıracak çözümler bulması arzu edilmektedir. Dolayısıyla toplu taşıma ağının, bankalar, sağlık merkezleri, yaşlı merkezleri, halka açık parklar, ibadet yapıları, alışveriş merkezleri, otogar, havaalanı gibi yaşlılar için öncelikli ve sık kullanılan lokasyonlara ulaşması önem taşımaktadır. Dahası, konutlarına yakın konumlandırılan durakların bekleme noktalarında yaşlılar için oturma alanları bulunması ve hava koşullarına karşı korunaklı olması gerekmektedir (Akyıldız, 2016: 314). Trafik işaret ve levhaları görünebilir olarak konumlandırılması işlevsel kayıplar yaşayan yaşlılar için önem taşımaktadır (Baran, 2019: 25)

Ayrıca, yaşlılıkla birlikte kendi araçlarını kullanmayı bırakacak olan bireylerin izole olmaması ve sağlıklı yaşamalarına katkı sağlamak amacıyla yürünebilirliği yüksek sokak ve mahalleler planlamak, bisiklet ve yürüyüş yolları geliştirmek gerekmektedir (Fitzgerald ve Caro, 2014: 7).

3.3. Konut

Kentleşme süreci ile yaşlıların aile içerisindeki konumu değişmiş; değişen koşullar ise yalnız yaşam sürmelerini gerektirmiştir (Bigonnesse, vd., 2014: 357). Bu süreçte yaşlıları yaşadıkları ortamdaki ve alışkanlıklarından uzaklaştırmadan yerinde yaşlanmayı destekleyici uygulamalara ve koruyucu önlemlere ihtiyaç duyulmaktadır (Akyıldız, 2016: 322). Yerinde yaşlanma olgusu, yalnızca yaşanılan konut değil komşu, aile ve arkadaşların da içinde olduğu birlikte yaşama durumunu temsil etmektedir (Joy, 2018: 53).

Yaşlı bireylerin sahip olduğu düşük gelir, bağımsız yaşama şanslarını kısıtlayan unsurlardan birini oluşturmaktadır (WHO Age Friendly Cities, 2007: 30). Bu nedenle, “Yaşlı dostu kent” uygulamalarında ücretsiz ya düşük maliyetli toplu konut gibi sübvansiyonlu bir takım avantajlar sağlanabilmektedir (Smith, 2009: 60). Temel gereksinimler olan elektrik, su, doğalgaz gibi kamu hizmetlerinde iyileştirmeler yapılabilmektedir. Dahası, depreme dayanıklı konut, yaşlılar için kullanışlı mutfak, banyo ve tuvaletler, tekerlekli sandalyeye uygun geçit ve geniş kapılar gibi önlemlere gereksinim duyulmaktadır (WHO Age Friendly Cities, 2007: 30). Ayrıca, erişim rampaları, asansör ve merdiven korkuluğu, otopark, spor salonu, aydınlatma, güvenlik kamerası gibi ev dışı alanın planlaması da yaşlıların hayatında önemli rol oynamaktadır (Bigonnesse, vd., 2014: 378).

Konut düzenlemelerinde temel amaç yaşlıların alışkın oldukları, kendilerini güvende ve rahat hissettikleri ev ortamında hayatlarını sürdürebilmeleridir. Bu noktada, yaşlı bireylerin sosyal hayata entegrasyonunu sağlayacak yaşlı bakım merkezleri sayı ve hizmet çeşitliğinin artırılması oldukça önem taşımaktadır. Yaşlı nüfusun boş zamanlarını değerlendirmek, yaşam alanlarını iyileştirmek ve yaşam kalitesini artırmak amacıyla hizmet veren gündüzlü bakım merkezlerinin yaşlı bireylerin ikamet ettiği konutlara yakınlığı ya da kolay ulaşımı da toplumsal yaşama katılımlarını artırmaktadır.

Evde bakım hizmetleri ise yaşam alanlarını iyileştirerek kendi başına yaşayabilme kapasitesini artırmakta; fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan günlük yaşam etkinliklerine yardımcı olmaktadır. Böylece, yaşlı bireyin yaşam alanı değişmemekte konforu bozulmamaktadır.

Yaşlı bireylerin yaşamlarının iç mekânlarla sınırlı kalmaması ve sosyal olarak izole edilmelerini önlemek amacıyla kentlerin erişilebilir duruma getirilmesi sağlanmalıdır (Kalınkara, 2017: 237). Konutlar, yaşlı bireylere hareket özgürlüğü sağlaması amacıyla toplu taşımaya ve gezintiye çıkabilecekleri yeşil alanlara yakın konumlandırılmış olmalıdır.

Ayrıca, modern toplumdaki gençlerin komşuluk ilişkilerinin daha zayıf olması sebebiyle yaşlılar kendilerini yalnız ve izole edilmiş hissedebilmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 34). Bu sebeple ortak kullanım alanları konut tasarımında özen gösterilmesi gereken bir başka alan olarak görülmektedir.

Tüm bu önlemlerin alınması, “Yaşlı Dostu Binalar” inşa edilmesi halinde, yaşlılar için güvenli, huzurlu, konforlu ve “Yerinde Yaşlanma” ya uygun bir yaşam alanı sağlanmış olacaktır (Green, 2013: 123).

Karakaş (2019: 50) çalışmasında, genç mahallelerin iş alanlarına yakın konumlandırılması nedeniyle sosyal hizmet ve destek ağlarının kısıtlı olduğunu; buna karşın, yeni yapılar olması sebebiyle konut içi erişilebilirliğin yaşlı mahallelere göre daha iyi olduğunu belirtmektedir. Buradaki en büyük dezavantaj bu mahallelerin yerinde yaşlanmaya uygun olmamasıdır. Özellikle kentsel dönüşüm gibi yenilenme süreçlerinde yaşlı bireylerin eğlence, rekreasyon gibi sosyokültürel ihtiyaçlarının dikkate alınarak planlama yapılması gerekmektedir.

3.4. Sosyal Katılım

Sosyal katılım, yaşlıların fiziksel ve ekonomik açıdan boş zaman etkinliklerine katılım imkânı yakalayabilmeleri anlamını taşımaktadır. DSÖ, yaşlıların toplum içerisindeki saygınlıklarını sürdürmelerini, sosyal yaşama katılmaları için yeterli ulaşım ve tesis olanaklarının sunulmasını ve etkinliklerden haberdar olmalarını sosyal katılım kapsamında değerlendirmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 38). Bu kapsamda, etkinliklerin yaşlıların katılım sağlayabileceği saatlerde ücretsiz ya da cüzi ücretlerle gerçekleştirilmesi, ulaşım kolaylığı yoluyla erişilebilirliğin sağlanması hedeflenmektedir.

Bireyler yaşlandıkça yaşam kalitesini korumak ve artırmak için kentsel fırsatları değerlendirme ihtiyacı daha da artmaktadır (Buffel, vd., 2012: 606). Bu sebeple, toplumun her kesimi gibi yaşlı bireylerinde sosyal alanlardan faydalanması amaçlanmaktadır (Arun, 2020: 3). Bunun sağlanabilmesi içinse, yaşlı bireylerin toplum içerisinde varlık gösterebildikleri etkinliklerin ve rekreasyon merkezlerinin daha çok sayıda ve çeşitlilikte olması gerekmektedir. Kentlerin yaşlılara yönelik tasarlanması halinde sosyal etkinliklere katılım ve sosyal ağlara dâhil olma imkânları artmaktadır. Bunun sonucu olarak aktif yaşlanma ve mental iyileşme desteklenmektedir.

Yaşlı bireylerin katıldıkları etkinliklerden memnuniyetlerini artırmak içinse değişen zevk ve taleplerini karşılayan etkinlik ve hizmetlerin sunulması gerekmektedir. Dahası gerçekleştirilen etkinliklere yönelik memnuniyet ve beklenti araştırmalarının da yapılarak verilen hizmetler iyileştirilmeye çalışılmalıdır. Ayrıca yaşlı bireylere özel etkinlikler farklı yaş, kültürel geçmiş, coğrafi ve etnik yapıya uygun tasarlanarak katılıma teşvik edecek nitelik taşımaktadır. İleri yaşın katılımını hedefleyen etkinliklerin okuryazarlık, uzun bilet kuyrukları, toplu taşımaya uzak lokasyon gibi kısıtlayıcılarının olmaması gerekmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 38).

3.5. Toplumsal Yaşama Dâhil Olma ve Toplumun Yaşlıya Saygısı

Yaşlı bireyler, bilgi ve deneyim birikimleri sebebiyle yaşlılık evresinde saygınlıklarının artmasını beklemektedir. Buna karşın, yavaş iş yapma, farklı kıyafet ve konuşma şekilleri sebebiyle çocuk muamelesi görmekte, eleştirilme ve kimi zaman saygısız olarak nitelendirilebilecek davranışlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar (WHO Age Friendly Cities, 2007: 46). Bu durum, kuşaklar arası iletişim kopukluğunu göstermektedir.

“Yaşlı Dostu Kent” projelerinde ise bu iletişimi güçlendirecek, yaşlıların deneyimlerini paylaşabilecekleri ve kuşakların bir araya gelerek kaynaşabileceği etkinliklere gereksinim duyulmaktadır. Kuşaklararası ilişkileri geliştirecek ve önyargıları ortadan kaldıracak yaşlılara yönelik eğitici kurslar ve rekreatif etkinlikler düzenlenmelidir (Müftüler, 2018: 76).

Ayrıca, deneyim ve bilgi birimi yönünden zenginliği yadsınamaz olan yaşlılar kronolojik yaşları sebebiyle işgücü dışında bırakılmaktadır. Bunun yerine “Üçüncü Yaş Üniversitesi” ya da “Kuşaklararası Merkezler” aracılığıyla 65 yaş üzeri bireylerin potansiyellerini kullanmalarına izin vermek ve bireysel ve toplumsal açıdan yararlı olmasına olanak tanımak gerekmektedir (Tatlıdil ve Günder, 2012: 2159). “Kuşaklar Arası Merkezler”, yaşlılar ile gençlerin ya da çocukların etkileşim kurabileceği alanlar yaratırken; “Üçüncü Yaş Üniversitesi” yaşlı bireylere hem öğrenme hem de öğretme fırsatı sunan kurumlardan biri olarak yaşlı bireylerin gelişimsel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Formosa, 2012: 116). Yaşlı bireylerin toplumsal yaşama katılımını amaçlayan bu uygulamalar sosyalleşme, sosyal uyumu artırma, kendilerini işe yarar hissetme, yaşam doyumu sağlama, toplumda daha görünür olma, entelektüel ihtiyaçları karşılama, boş zaman değerlendirme ve hastalığın önlenmesi gibi çok yönlü katkı sağlamaktadır. Böylece “Yaşam boyu öğrenme” ve “Aktif yaşlanma” gerçekleşmektedir.

Öte yandan, TV’de yaşlıya ilgi gösteren ve klişe olmayan genç profili, yaşlı dostu olumlu tasvirlerin yer aldığı reklamlar ve posterler aracılığıyla etkileşim sağlanması ve gençlere fiziksel yaşlanmanın zorlukları hakkında farkındalık yaratılması gerekmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 47). Yaşlı hizmetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluş ve özel işletmelerle ortak hizmet ve projeler yürütmelidir. İlköğretim kurumlarının müfredatına yaşlılık süreci ve toplumsal bir değer olarak yaşlılara saygı dâhil edilerek unutulmuş gelenekler hatırlatılmalı ve yaşlı bireylerin toplum içindeki saygınlığı artırılmalıdır.

Toplumsal konularda söz sahibi olarak karar sürecine katılmaları kendini işe yarar ve daha mutlu hissetmeleri istenmektedir. Bu amaçla, Poznań’da yaşayan yaşlıların özellikle eğitim, sağlık, kültür ve sanat alanlarında sosyal hayata katılımlarının iyileştirilmek ve yaşam kalitesini artırmak amacıyla 50 yaş ve üzeri bireylerin görüşlerinin alındığı bir kent konseyi oluşturulmuştur (WHO_Poznan).

3.6. Vatandaşlık Görevini Yerine Getirme ve İşgücüne Katılım

“Yaşlı dostu kent” projeleri yaşlının çalışmayı istemesi halinde gönüllü ya da ücretli olarak çalışma olanağı yaratılmasını desteklemektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 51). Bu projeler kapsamında, istihdam fırsatlarına erişmek ve topluma katkıda bulunmak isteyen yaşlı bireylere yönelik seçenekler sunulması ve istihdamın sürdürülmesi hedeflenmektedir (Müftüler, 2018: 75). Esnek çalışma saatleri ya da sezonluk istihdam gibi iş fırsatları yaratılmaktadır (Kocaoğlu, 2015: 53). İleri yaşta iş bulmak isteyenlere özel acenta ya da istihdam büroları oluşturulabilmektedir.

Melbourne’da yaşlılara gönüllü iş fırsatı sunmak amacıyla beceri ve ilgi alanlarına göre internet sitesi kullanılırken, Melville ve Udaipur’da merkezi bir veritabanı, Yeni Delhi’ de ise HelpAge India adında bir kuruluş tarafından istihdam hizmetleri yürütülmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 52). San José’de yaşlılara sokak satıcılığı, Cancún’da el sanatları satıcılığı, Trablus’ta ise çiftlik ve bahçe işleri gibi seçenekler sunulmaktadır (WHO Age Friendly Cities, 2007: 56). Dahası, gönüllü çalışma süresince yaşlıların yapmış olduğu ulaşım (otopark ve toplu taşıma vb.) masraflarını ödeme, yaşlı bireye yeni teknoloji eğitimi, 65 yaş ve üzeri bireyleri çalıştıran kuruluşa düşük sigorta maliyeti, yaşlı girişimcilik destek programı gibi teşvikler de sunulmaktadır.

3.7. Bilgi Edinme ve İletişim

Yaşlı bireylerin, her çeşit iletişim ve bilgi ağına hızlı şekilde ulaşması hedeflenmektedir. Özellikle sosyal yardım ve sosyal aktiviteler yaşlılar için öğrenilmesi arzu edilen konular arasındadır (Aksürmeli, 2017: 712). Gazete, radyo ve televizyon başta olmak üzere bilginin erişilebilir olması gerekmektedir.

Sosyal izolasyon riski altında olan yaşlı bireyler güvenilir kişilerden bilgi almak ve kiminle etkileşime girebilecekleri konusunda güven duymak istemektedir. Dahası bu iletişim basit ve kısa ifadelerden oluşması yazılarının büyük harflerden oluşması gerekmektedir. Çünkü, fiziksel ve mental değişimler yaşayan yaşlı kesim için kolay okunabilirlik ve algılanabilirlik önemli bir kriter olmaktadır.

İstanbul için en güvenilir bilgi alma yolu telefon olarak görülürken Saanich’te ticaret odası, Himeji’ de ise sistematik ve etkili bilgi yayın yolu belediye olarak kabul edilmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 60). Dolayısıyla, güvenilir bilgi alma kaynağı toplum yapısına göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle, “Yaşlı Dostu Kent” proje ve uygulamaları kentten kente değişiklik göstermektedir.

Yaşlı Dostu Kent uygulamaları kapsamında Udaipur’ da, sosyoekonomik düzeyi düşük yaşlı gruplara ulaşmada yerel duyuru panoları önemli görülürken Tuymazy’de bilgi erişimini sağlamak için emeklilere ücretsiz gazete abonelikleri verilmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 60). Dundalk’ta ise 70 yaş üzeri bireylerin ev telefon hattı ücretleri devlet tarafından karşılanmakta, ücretsiz gazeteler dağıtılmakta, kamusal alanda bilgisayarlar erişimi ücretsiz sağlanmaktadır (WHO Age Friendly Cities, 2007: 61). Dahası, toplum merkezleri ve kütüphaneler ücretsiz ya da en az maliyetle hizmet vermektedir.

3.8. Toplum Desteği ve Sağlık Hizmetleri

Sağlık ve destek hizmetleri, yaşlı dostu kent uygulamalarının temel odağını oluşturmaktadır. Yaşlı bireylere yönelik kolay erişilebilir sağlık ve bakım hizmetleri sunmak “Yaşlı dostu kentlerin” öncelikli amaçları arasında yer almaktadır. Yerel sağlık hizmetleri konusunda yaşlıları bilgilendirmek, sağlık bilgi telefon hizmeti sunmak, gençleri yaşlılara gönüllü olarak bakmaya teşvik etmek, düzenli sağlık kontrolleri ve kişisel bakım hizmeti vermek, yemek hizmeti sağlamak, ücretsiz temizlik hizmeti sunmak, aşı kampanyası

gerçekleştirmek, kamu hizmetlerinde indirim sağlamak, evcil hayvanlarını yürüyüşe çıkarmak gibi bu kapsamda çok sayıda proje yürütülmektedir (WHO Age Friendly Cities, 2007: 67-68). Dahası, yaşlı bireylere hizmet verecek personelin de eğitim görmüş, saygılı ve yardımsever olmasına önem verilmelidir (Akyıldız, 2016: 319). Ayrıca belediyeler, sosyal yardım, evde bakım, rehabilitasyon merkezi, huzurevi, gündüzlü bakım gibi destek hizmetler ile erişilebilir sağlık bakımı hizmetlerini ve yerinde yaşlanmayı desteklemektedir (Durdubaş, 2019: 497).

Yaşlılara yönelik düzenlenen sosyal etkinlikler ise toplumla bütünleşme ve aktif yaşlanma imkânı sunmaktadır. Sağlık hizmetleri kapsamında sağlıklı beslenme, Demans ve Alzheimer Hastalığı'nı önleme gibi koruyucu önlemler de önem taşımaktadır (Taneli ve Taneli, 2015: 38). "Yaşlı Dostu Kent" uygulamaları kapsamında Antalya Muratpaşa Belediyesi tarafından "Demans Cafe" projesini başlatılmış; demans hastası ve bakıcılarının bir araya gelerek etkinlik ve terapi grupları aracılığıyla destekleyici ve geliştirici bir hizmet alması hedeflenmiştir (WHO_Muratpaşa).

Bu projeler yaşlı bireylerin ötekileştirilmeden yerinde yaşlanmasını sağlamakta; kent, konut, mahalle planlamaları, ulaşım, sağlık ve destekleyici hizmetler, bilgi edinme ve yaşam boyu öğrenme, toplumsal yaşama ve işgücüne katılma olanakları sunmaktadır (Menec, vd., 2011: 483).

Özetle, Dünya Sağlık Örgütü, yaşlı nüfusun içinde yaşadığı konuttan başlayarak bulunduğu çevre ile uyumluluğunu gözetken, gereksinim ve taleplerine yönelik toplumsal katılım sağlayabildikleri ve aktif yaşlanmalarını amaçlayan bir kent modeli sunmaktadır. Bu modelde yaşlılıkta refah ve yaşam kalitesinin artırılmasını teşvik eden ideal yaş dostu kentin temel nitelikleri vurgulanmakta ve genel bir resim oluşturulmak istenmektedir. Dolayısıyla modeldeki kriterler esnek olup şehrin yapı ve ihtiyaçlara göre değişiklik göstermektedir (Plouffe, vd., 2016: 24). Bu rehber model, yaşlı bireyler ve gruplar için kentlerin daha uygun hale getirilebileceğini açıklamakta; kent sakinlerinin ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda kentin nasıl dönüştürüleceği konusunda rehberlik etmektedir (Tunçer, 2017: 20). Yaşlılara yönelik engellerin az avantajların ise fazla olduğu evrensel bir standart sağlanmaya çalışılmaktadır (WHO Age Friendly Cities, 2007: 11). Projeler, bir şehrin diğerine göre yaşlı dostu olma derecesini belirleme sisteminden ziyade, yaşlıların yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik standart oluşturmayı hedeflemektedir.

4. YAŞLI DOSTU KENT UYGULAMALARINA YÖNELİK BİR İNCELEME: İRLANDA, LONGFORD

İrlanda'da 2007 yılında yüzde 10,8 olan 65 yaş üzeri nüfusun toplum nüfus içindeki oranı 2017 yılında yüzde 13,5 olarak değişmiş ve % 25'lik bir büyüme gerçekleşmiştir (Başol, 2019: 38). Yaşlanmak için harika bir yer yaratma hedefi taşıyan İrlanda; yaşlanan nüfusa yönelik programları ile uluslararası alanda ses getirmek ve liderlik etmek istemektedir. Bu amaç doğrultusunda, tüm yerel yönetimlerinin Dünya Sağlık Örgütü'nün "Yaşlı Dostu Kentler" ağına üye olması ile 6 Aralık 2019'da ilk yaşlı dostu ülke olmayı başarmıştır (Age Friendly World, 2020). On yılı aşkın süredir yaşlı dostu ortamlar oluşturulan ülkede şu an 31 yerel yönetim yaşlı dostu stratejiler benimseyerek ileri yaş bireyler için kapsayıcı ve destekleyici hizmetler sunmaktadır. Yerel yönetimlerde sürdürülen "Yaşlı Dostu" uygulamalar kentin ekonomik ve sosyal özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

Toplam nüfusu 40873 olan Longford'da 60 yaş ve üzeri nüfus yüzde 19,6'dır. 2015-2020 yılları arasında yaşlı dostu strateji belirleyen ve 2019 yılında ağına dâhil olan kent bir takım girişimlere öncülük etmektedir. Longford'da gerçekleştirilen uygulamalar aşağıda sıralanmaktadır (Age Friendly World_Londford);

- ✓ Ulaşım boyutunu güçlendirmek amacıyla 66 yaşın üzerindeki bireyler için seyahat kartı tanımlanmış ve ücretsiz olarak seyahat etme imkânı sunulmuştur. Yerel otobüs ağı ise iyileştirilerek daha kırsal alanlara erişim imkânı sağlanmaktadır.
- ✓ Konut alanını iyileştirmek adına Longford Suç Önleme Birimi oluşturularak toplumun yalnız yaşayan yaşlı üyeleri arasında korku ve endişe azaltılmak istenmekte; bu kapsamda yaşlı bireylere evde güvenlik konularında farkındalık eğitimi verilmektedir.
- ✓ Longford'da yaşlı dostu servis sağlayıcıları ve kurumları tek bir yerde toplanmaya çalışılmakta ve yaşlılara bilgi ve yardım sağlamaya davet eden bir bilgi ve iletişim ağı oluşturulmaktadır.
- ✓ Yaşlı bireylerin sosyal katılımını desteklemek amacıyla Bealtaine Festivali düzenlenerek yaşlıların hayatlarına değer ve zenginlik katacak etkinlikler organize edilmektedir.

- ✓ Sağlık ve destek hizmetleri kapsamında yaşlıları fiziksel aktivitelere katılmaya teşvik edecek “Hayata Git Programı” oluşturulmuştur.
- ✓ Sağlık ve destek hizmetleri sunmak amacıyla Longford’daki kütüphaneler yaşlı bireylere temel bilgi teknolojileri okuryazarlığı becerileri sağlamakta; örgü ve dikiş grupları, kitap kulüpleri, yazar grupları oluşturulmakta; Artrit Derneği aracılığıyla Demans Farkındalık Haftasında etkinlikler düzenlenmektedir.
- ✓ İşgücüne katılım amacıyla Longford, Yaş Dostu İş Kasabası olarak halka açılmakta ve yaşlı bireyler için iş olanakları sunulmaktadır.
- ✓ Konut ölçütünü güçlendirmek amacıyla yerel yönetim, yaşlılar için “Gönüllü Konut Yardımı” gibi hibe programları ile ihtiyacı olanlara yardım programları yürütmektedir.
- ✓ Toplumsal yaşama dahil olma boyutu kapsamında Longford ilçe meclisinde Yaşlı Konseyi oluşturularak yaşlıları etkileyebilecek sorunlar tespit edilmeye çalışılmakta ve yerel yönetimdeki üst düzey personele kamusal alan eğitimi verilmektedir.
- ✓ Bilgi edinme ve iletişim ölçütü temel alınarak Yaşlı Konseyi’nde irtibat kurulacak numaralar listesi oluşturmakta ve ileri yaş kent sakinlerine dağıtılmaktadır.
- ✓ Bilgi edinme ve iletişim ölçütü çerçevesinde kentin yaşlı sakinlerine tüm acil numaraları içeren buzdolabı mknatısı dağıtılmaktadır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Nüfus ve aile yapısında meydana gelen değişim ve kentleşme ile yaşlılık öncelikli sorunlardan biri haline gelmektedir. Sosyal devlet yapısı ise sorunsala dönüşen yaşlılığa yönelik hizmetlerin iyileştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, yaşlı bireylerin toplum içerisinde ayrımcılığa uğramadan, sosyal haklarını gözeten, sosyal sisteme entegre olabilecekleri aktif ve üretken bir yaşlılık geçirmelerinin önemi artmaktadır (Karakuş, 2018: 88). Yaşlı bireylerin ekonomik ve sosyal açıdan yoksunluk yaşamaması amacına dayanan politikalar ile güven, sağlık ve konfor içerisinde yaşamasına ağırlık verilmesi toplumlar açısından zorunluluk halini almaktadır.

Kentleşme ve kültürel bozulma ise, yaşlı bireylerin yaşam biçimleri ve toplumsal statülerinde bir takım değişimlere yol açmaktadır. Bu durum, yalnız yaşayacak yaşlı nüfusun karşılaşacağı sosyal, ekonomik, fiziksel ve psikolojik sorunları en aza indirgeyecek kent içi ve dışında bireye bağımsız hareket etme ve sosyalleşme imkânı tanıyacak, tatmin edici yaşam koşulları sağlayacak düzenlemeleri gerekli kılmaktadır. Bu noktada, “Yaşlı Dostu Kent” projesi ve rekreasyon aktiviteleri yaşlılar lehine kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesini amaçlayan bir model sunmaktadır. Birbiri ile ilintili bu iki kavram, sağlıklı ve aktif yaşlanmayı bütüncül olarak ele almakta; nitelikli kent tasarımları önererek yaşlı bireyler için daha yaşanabilir bir ortam sağlamaya ve yaşamlarına olumlu katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

Yaşlı bireyin kendini işe yarar hissedebileceği, yeti ve becerilerini dikkate alan fırsatlar sunulması ihtiyacı doğmaktadır (Baran, 2019: 29). Sosyal izolasyon ve dışlanma tehdidi altında olan yaşlı bireylerin fiziksel sağlık ve yaşam doyumu sağlayacak rekreatif etkinlikler aracılığıyla kent yaşamına dahil olması, kentin hizmet ve olanaklarına erişebilmesi devletlerin ve yerel yönetimlerin gerçekleştirmeyi amaçladığı ideal kent ortamı olarak politikalarını şekillendirmektedir.

Yaşlı dostu kentler yaratmak, yaşam alanlarını iyileştirerek bireyin fiziksel ve zihinsel kapasitesini geliştirerek sağlıklı olmaya teşvik etmektedir. Rekreatif aktiviteler yoluyla, kapasite kaybı yaşarken bile bireylerin değer verdikleri şeyleri yapmaya devam etmelerine olanak tanınmaktadır. Bu sayede, sosyal, psikolojik ve fiziksel olarak alınacak her önlem ileri yaş bireyin yaşam beklentisini artırmakta; sağlık ve bakım masrafları üzerindeki baskının azalmasında etkili olmakta ve sürdürülebilir kent ortamı yaratılmaktadır (Fitzgerald ve Caro, 2014: 3).

Dahası, Yaşlı Dostu Kent Programı yaşlanma ağı oluşturarak DSÖ’ nün web sayfası gibi önemli bir platformda başarılarını sunma, ağdaki diğer kentlerin uygulamaları ile bilgi alma ve işbirliği fırsatı sağlamaktadır.

Yerel kalkınma modeli olarak da geliştirilebilecek “Yaşlı Dostu Kent” projeleri ileri yaştaki bireylerin ihtiyaçlarına yönelik politikalar üretmesi ve erişilebilir yaklaşımla kent çevresi planlaması sebebiyle

üçüncü yaş turistleri için de çekici bir destinasyon alternatifi sunmaktadır (Kozak, vd., 2019: 100). Yaşlı Dostu unvanı, cazibe yaratarak kentin üçüncü yaş turizm pazarı haline gelmesini kolaylaştırabilir (Buffel ve Phillipson, 2018: 8). Dahası, bu unvan aracılığıyla kentin sağlık turizmi alt ve üst yapısının iyileştirilerek turizm destinasyonu olarak ekonomik açıdan geliştirilmesine katkı sağlanabilir. Ayrıca, ileri yaşa yönelik rekreasyonel turizm etkinlikleri ile günübirlik seyahat hareketliliği yaratarak hem yerel ekonomiye hem de kaynakların akılcı kullanımına destek olunabilir.

Yaşlı dostu kent gibi bütüncül yaklaşımlar benimseyen projelerin yerel yönetimler ve hükümet tarafından benimsenerek uygulamaya dönüştürülmesi sağlıklı toplumlar yaratılmasında önem arz etmektedir. Toplumsal yaşam içerisindeki çeşitlilik ve farklılıkları kabul eden bunlara saygı gösteren girişimlerin dünya çapında desteklenmesi beklenmektedir. Bu projelerin sadece yaşlılar için değil toplum içerisinde zayıf ve dezavantajlı olarak görülen kadın, çocuk, engelli, göçmen herkes için kapsayıcı olması hedeflenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

Türkiye’de yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu iller olan Sinop, Kastamonu, Artvin ve Çankırı’da “Yaşlı Dostu Kent” uygulamalarının hayata geçirilmesi hedeflenmelidir. Yerel yönetimlerin “Yaşlı dostu kent” projeleri hakkında bilgilendirilmesi ve kent yönetimlerinin de bu projeleri etkin olarak uygulanması sağlanmalıdır. Ağa dâhil olan belediyelerin deneyim ve uygulamalarını paylaşmaları ve işbirliğine gidilmesi gerekmektedir. Dezavantajlı yaşlıları güçlendirecek, üretkenliklerini, katılım ve refahlarını arttıracak nitelikli projelerle sürdürülebilirliği sağlamak için çaba gösterilmelidir (Kendig, vd., 2014: 1410).

Yaşlanma gerçeği biyolojik ve kaçınılmaz bir süreçtir. Dolayısıyla farklı kuşaklar birbirini ne kadar iyi anlar ve saygılı olmayı öğrenebilirlerse entegrasyonları ve sağlıklı toplum işleyişi o kadar kolay gerçekleşecektir. Bu kapsamda, yaşlı-genç çalıştayı, yaşlı-genç söyleşileri, kuşaklar arası tarihi mekân gezileri ve teknoloji eğitimi gibi kopukluğu ve iletişimsizliği önleyici etkinlikler düzenlenmelidir. Bu sayede, sosyal izolasyon, hareketsizlik ve sosyal dışlanmanın önüne geçilerek kuşaklar arası entegrasyon güçlendirilebilecektir.

Kent tasarımında karşılaşılan uygulama eksiklik ya da hatalar ile ilgili yaşlı kent sakinlerinin konuya ilişkin görüşlerinin alınabileceği Yaşlı Parlamentosu oluşturulmalıdır.

Yaşlı Dostu unvanının turistik çekicilik haline dönüştürülerek sunulması da kentin tanımında üstünlük sağlayacaktır.

Kentlerin daha eşitlikçi, kapsayıcı ve işlevsel projelerle geliştirilmesi amacıyla üniversite, belediye, STK ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının proaktif rol aldığı politikalar oluşturulmalıdır.

Dünya Alzheimer Günü, Yaşlılar Günü, Yaşlılar Haftası gibi özel günlerde yaşlı bireylerin fiziksel ve sosyal bariyerleri aşarak aktif katılım sağlayacağı ileri yaşa yönelik organize edilen mahalle festivali, bavul müze, mobil kütüphane, atölye çalışmaları, yürüyüş ve dans aktiviteleri gibi çeşitli rekreatif etkinlikler düzenlenerek mutluluk duyacakları kentler yaratılmalıdır.

Yaşlanan kentlerde, her yaş ve fiziksel yeterlilikte bireyin yaşam doyumu sağlayacağı, sağlıklı, katılımcı ve eşitlikçi projeler ile planlama yapılması halinde “Yaşlı dostu” unvanı taşıyan kentlerin sayısı artacak; böylece, belediyelerden işletmelere, ulaşım sisteminden konutlara, rekreasyon alanlarından sağlık hizmetlerine kadar her sahada unvan yaygınlaşacak ve toplumsal refah düzeyi yükselecektir.

KAYNAKÇA

Age Friendly Practice (2020). https://Extranet.Who.Int/Agefriendlyworld/Search-Network/?_Sft_Property-Status=Cities-And-Communities&_Sft_Countries=Turkey

Age Friendly World (2020). <https://Extranet.Who.Int/Agefriendlyworld/>

Age Friendly World_Londford <https://Extranet.Who.Int/Agefriendlyworld/Network/Longford/>

Ak, M. (2016). “Yaşlılık Olgusu Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma”, *Journal Of International Social Research*, 9(42), 1020-1028.

Aksürmeli, Z. S. T. (2017). Yaşlılık Ekseninde Türkiye’de İç Göç ve Kent. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (64), 703-716.

Akyıldız, A. N. (2016). “İnsan-Mekân İlişkisi Bağlamında ‘Yaşlı Dostu Mekânlar’”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Alidoust, S. & Bosman, C. (2016). "Boomer Planning: The Production Of Age-Friendly Cities", *Built Environment*, 42(1), 107-119.
- Arun, Ö. (2020). Yaş Dostu Kentlere Doğru: Hızla Yaşlanan Bir Toplumda Yaş Dostu Çevreler Ve Hizmetler Yaratmak. Research Worldwide Istanbul, İstanbul.
- Arslan, G. S. & Dinçer, İ. F. (2019). Kentsel Dönüşüm Çerçevesinde Rekreatyon Alanlarının Turizm Açısından Değerlendirilmesi, Yalın Yayıncılık, İstanbul.
- Baran, A. G. (2019). "Yaş Dostu Şehirler Kapsamında Yaşlılar İçin Yaşam Düzenlemeleri", *Şehircilik Ve Mutlu Şehir Kartepe Zirvesi Uluslararası Akademik Bildiriler Kitabı*, 25-27 Ekim 2019, 16-35, Kocaeli.
- Başol, R. Ö. (2019). "Türkiye ve AB Ülkelerinde Yaşlı Nüfusun Görünümü", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37), 35-46.
- Bigonnesse, C., Beaulieu, M., & Garon, S. (2014). "Meaning Of Home In Later Life As A Concept To Understand Older Adults' Housing Needs: Results From The 7 Age-Friendly Cities Pilot Project In Québec". *Journal Of Housing For The Elderly*, 28(4), 357-382.
- Buffel, T., Phillipson, C., & Scharf, T. (2012). "Ageing In Urban Environments: Developing 'Age-Friendly' cities". *Critical Social Policy*, 32(4), 597-617.
- Buffel, T. & Phillipson, C. (2018). "A Manifesto For The Age-Friendly Movement: Developing A New Urban Agenda". *Journal Of Aging & Social Policy*, 30(2), 173-192.
- Caner, Ö.C. Gözün, G., Hilwah, A. & Gökçek, M. (2013). Yaşlı Dostu Şehirler: Kavramsal Çerçeve Ve Örneklerle Değerlendirmeler, Güneş Tıp Kitabevleri, Ankara.
- Çifçili, S. (2012). "Aktif Yaşlanma: Fiziksel Boyut". *The Journal Of Turkish Family Physician*, 3(1), 6-12.
- Dawal, S. Z. M., Ismail, Z., Yusuf, K., Abdul-Rashid, S. H., Shalahim, N. S. M., Abdullah, N. S., & Kamil, N. S. M. (2015). "Determination Of The Significant Anthropometry Dimensions For User-Friendly Designs Of Domestic Furniture And Appliances-Experience From A Study In Malaysia". *Measurement*, 59, 205-215.
- Droege, P. (Ed.). (2012). *100% Renewable: Energy Autonomy In Action*. Routledge.
- Durdubaş, K. (2019). "Sosyal Belediyecilikte Aktif Yaşlanma Ve Yerinde Yaşlanma Uygulamaları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (39), 491-511.
- Engelliler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği (2000). <https://www.miader.org/engelliler-icin-engelsiz-avrupa-tebliği/>
- Ersoy, M., Ergen, B. Y. & Dede, M. O. (2011). Yaşlı Dostu Kent: Amasya, T.C. Kalkınma Bakanlığı Ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, https://www.oka.org.tr/assets/upload/dosyalar/104yasli-dostu-kent-amasya_v2.pdf
- Fitzgerald, K. G., & Caro, F. G. (2014). An Overview Of Age-Friendly Cities And Communities Around The World. *Journal Of Aging & Social Policy*, 26(1-2), 1-18.
- Formosa, M. (2012). Education And Older Adults At The University Of The Third Age. *Educational Gerontology*, 38(2), 114-126.
- Geniş, Ş., & Akkırman, K. D. (2020). "Eşitsizlik Mekânları Olarak Mahalleler Ve Kadınların Kent Hakkı", *Amme İdaresi Dergisi*, 53(1), 1-35.
- Green, G. (2013). "Age-Friendly Cities Of Europe", *Journal Of Urban Health*, 90(1), 116-128.
- Güngör, S. (2019). "Yaşlı Bireyler Açısından Peyzaj Tasarımının Konya Japon Parkı Örneğinde İncelenmesi". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 29, 54-62.
- İçli, G. (2017). "Yavaşlayan Kentler ve Yaşlılar", *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 67-75.
- Jackisch, J., Zamaro, G., Green, G., & Huber, M. (2015). "Is A Healthy City Also An Age-Friendly City?". *Health Promotion International*, 30(Suppl_1), 1108-1117.

- Jelokhani-Niaraki, M., Hajiloo, F., & Samany, N. N. (2019). ‘‘A Web-Based Public Participation GIS For Assessing The Age-Friendliness Of Cities: A Case Study In Tehran’’, Iran. *Cities*, 95, 102471.
- Joy, M. (2018). ‘‘Problematizing The Age Friendly Cities And Communities Program In Toronto’’. *Journal Of Aging Studies*, 47, 49-56.
- Kalache, A. (2016). ‘‘Active Ageing And Age-Friendly Cities—A Personal Account’’. In *Age-Friendly Cities And Communities In International Comparison*, Springer, Cham, 65-77.
- Kalaycı, I. & Özkul, M. (2017). ‘‘Geleneksel Kalabilsem Modern Olabilsem: Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Deneyimleri’’ *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(18), 90-110.
- Kalınkara, V. (2017). ‘‘Yaşlanan Kentler: Kentsel Alanda Aktif Yaşlanmayı Destekleyecek Kapsayıcı Tasarım Ve Ergonomi’’, *Toplum Ve Demokrasi Dergisi*, 11(24), 229-248.
- Karakaş, H. (2019). ‘‘Birey-Çevre Uyumu Bağlamında Demans Dostu Çevreler Yaratmak Ve Yerel Yönetimlere Öneriler’’, *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 3(3), 48-53.
- Karakuş, B. (2018). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı Ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu, Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ertem Basım, Ankara., <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/9323/Kitaptuerkiyede-Yasli-lara-Yonelik-Hizmetler-Kurumsal-Ya%25%9F1%C4%B1-Bak%C4%B1m%C4%B1-Ve-İllerin-Durumu2018.Pdf>
- Karaküçük, S. (2014). *Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kendig, H., Elias, A. M., Matwijiw, P., & Anstey, K. (2014). ‘‘Developing Age-Friendly Cities And Communities In Australia’’, *Journal Of Aging And Health*, 26(8), 1390-1414.
- Kocaoğlu, Y. (2015). ‘‘Demografik Dönüşüm, Yaşlanma Ve İstihdam’’, Yaşlı Dostu Kentler Sempozyumu, 26-27 Kasım 2015, 309-319, Bursa.
- Kozak, M. A., Dilek, A. C. A. R. & Zencir, E. (2019). ‘‘Üçüncü Yaş Turizminin Geliştirilmesinde Yaşlı Dostu Şehir (YDS) Konsepti’’, *Turizm Akademik Dergisi*, 6(2), 99-114.
- Koroğlu, C. Z. & Koroğlu, M. A. (2015). ‘‘Mekânın Dönüşümü Ve Yaşlılık Üzerine: Kentleşme Ve Yaşlılık Olgusu’’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 812-821.
- Köse, N. & Erkan, N. Ç. (2014). ‘‘Kentsel Mekân Örgütlenmesinin Yaşlıların Kentsel Etkinlikleri Üzerindeki Etkisi, İstanbul Ve Viyana Örneği’’, *Metu Journal Of The Faculty Of Architecture*, 31(1), 39-66.
- Lefebvre, H. & Nicholson-Smith, D. (1991). *The Production Of Space* (Vol. 142). Blackwell: Oxford.University Press.
- Menec, V. H., Means, R., Keating, N., Parkhurst, G., & Eales, J. (2011). ‘‘Conceptualizing Age-Friendly Communities’’, *Canadian Journal On Aging/La Revue Canadienne Du Vieillessement*, 30(3), 479-493.
- Michel, J. P. & Walston, J. D. (Eds.). (2018). *Oxford Textbook Of Geriatric Medicine*. Oxford
- Mitchell L And Burton E (2006) ‘‘Neighbourhoods For Life: Designing Dementiafriendly Outdoor Environments’’, *Quality In Ageing And Older Adults* 7(1): 26–33.
- Müftüler, H. G. (2018). ‘‘İstanbul’da Yaşlılık Ve Yaşlılığın Yapısal Değişimi’’, *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 58-80.
- Öztürk, A. Ç. & Kızıldoğan, E. T. (2017). ‘‘Yaşlı Bireylerin Kentsel/Kamusal Mekânları Kullanım Analizi: Eskişehir Örneği’’, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(1), 1-13.
- Plouffe, L. & Kalache, A. (2010). ‘‘Towards Global Age-Friendly Cities: Determining Urban Features That Promote Active Aging’’, *Journal Of Urban Health*, 87(5), 733-739.
- Sapançalı, F. (2018). Yaşlılıkta Sosyal Dışlanma, 2. Uluslararası 11. Ulusal İzmir İleri Yaş Sempozyumu 21-22 Mart 2018, İzmir, 2.
- Smith, A. E. (2009). *Ageing In Urban Neighbourhoods: Place Attachment And Social Exclusion*. Policy Press.

Srichuae, S., Nitivattananon, V., & Perera, R. (2016). "Aging Society In Bangkok And The Factors Affecting Mobility Of Elderly In Urban Public Spaces And Transportation Facilities", *Iatss Research*, 40(1), 26-34.

Taneli, B. & Taneli, Y. (2015). "Yaşlı Dostu Kentlerin Sağlıklı Yaşlılar Ve Alzheimer Hastaları İçin Önemi", *Yaşlı Dostu Kentler Sempozyumu, Bildiri Kitabı*, 26-27 Kasım 2015, 30-53, Bursa.

Tatlıdil, E. & Günder, E.E. (2012). "Yaşam Boyu Öğrenmede Üçüncü Yaş Perspektifi Üçüncü Yaş Üniversitesi: Öğrenme İçin 65 Yaş Geç Değil", IV. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongre Kitabı Tam Metin Bildirileri Kitabı, 4-7 Mayıs 2012, 2154-2163, İstanbul.

Tunçer, M. (2017). *Kentsel Yaşlanma ve Kent Hakkı: Kadıköy'deki Yaşlıların Kentsel Alan Deneyimleri, Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları*, İstanbul.

TÜİK Nüfus Projeksiyonları (2018). [Http://www.tuik.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=30567](http://www.tuik.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=30567)

United Nations (2019). "Profiles Of Ageing 2019", <https://population.un.org/profilesofageing2019/index.html>

Uslu, A. O. & Güneş, M. (2017). Engelsiz Kentler-"Herkes İçin Erişilebilir Kentler". *International Journal Of Landscape Architecture Research (Ijlar) E-Issn: 2602-4322*, 1(2), 30-36.

Ünal, V. (2019). Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Düşüncesini Değiştiren Olgular-Toplumsal Yaşamın Kısıyında Kalan Yaşlılar. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43(2), 275-298.

WHO Age Friendly Cities, World Health Organization Age Friendly Cities (2007). https://www.who.int/ageing/publications/global_age_friendly_cities_guide_english.pdf

WHO Global Network, World Health Organization Global Network (2018) https://www.who.int/ageing/projects/age_friendly_cities_network/en/

WHO_Muratpasa, World Health Organization_Muratpasa (2020). <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/muratpasa/>

WHO Healty Information, World Health Organization_Healty Information (2020). <https://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>

World Population Prospects, (2017). <https://www.un.org/development/desa/publications/world-population-prospects-the-2017-revision.html>

WHO_Poznan, World Health Organization_Poznan (2020). <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/city-of-poznan/>

WHO_Turkey, World Health Organization_Turkey (2020). https://extranet.who.int/agefriendlyworld/search-network/?_sft_countries=turkey

Yaşlılık Şurası (2019). <http://www.yasliliksurasi.gov.tr/sura-hakkinda.html>

Yerli, G. (2017). "Yaşlılık Dönemi Özellikleri Ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler", *Journal Of International Social Research*, 10(52), 1278-1287.

Zur, B. & Laliberte Rudman, D. (2013). "WHO Age Friendly Cities: Enacting Societal Transformation Through Enabling Occupation", *Journal Of Occupational Science*, 20(4), 370-381

